

УДК 99(477):172:631

ВИСВІТЛЕННЯ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛІЗМУ В ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТВОРАХ МИКОЛИ СЦІБОРСЬКОГО

Оксана ЛОЗОВА

*Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С. З. Гжицького,
вул. Пекарська, 50, Львів, Україна, 79010,
тел. (032) 239-26-29,
e-mail: oksana-lozova@yandex.ru*

Проаналізовано праці М. Сціборського з проблем аграрної політики українського націоналізму. Звернено увагу на шляхи вирішення земельного питання, раціональне використання економічного потенціалу України, гармонійний розвиток усіх галузей народного господарства.

Ключові слова: аграрна політика, Україна, націоналізм, народне господарство, земельне питання.

Український націоналізм був і залишається могутньою продуктивною суспільною силою. Однак інтелектуальний доробок ряду діячів націоналістичного руху як «буржуазний» десятиліттями був вилучений з української суспільно-політичної думки. Серед визначних постатей фундаторів ідеології українського націоналізму, які донині залишаються маловідомими – М. Сціборський, чільний діяч ОУН. Його теоретична спадщина потребує ґрунтовного аналізу й осмислення.

Вагу ідеологічної та публіцистичної праці М. Сціборського підкреслювали учасники націоналістичного руху В. Мартинець [5], П. Мірчук [7], З. Книш [3], Ю. Артюшенко [1] та інші. У дослідженнях діяльності ОУН, опублікованих в Україні після здобуття незалежності, ім'я Миколи Сціборського згадується у працях К. Бондаренка [2], Б. Червака [14], Р. Коваля [4] М. Мандрик [6].

Вершинну працю М. Сціборського – політологічну студію «Націократія» – дослідники розглядають поряд з «Призначенням України» Ю. Липи, «Націоналізмом» Д. Донцова та філософськими трактатами Ю. Вассіяна. Менше уваги приділено іншим творам М. Сціборського, розмаїттю їх проблематики. Нагадаємо, що публіцист, аналізуючи події та факти поточного політичного життя та певних історичних періодів, окреслив перспективи майбутнього державного устрою, опрацював цінний цифровий матеріал стосовно території, населення, народного господарства України, зокрема, проаналізував проблеми аграрної політики. Розглянемо саме цей напрямок багатогранної діяльності М. Сціборського.

Земельне питання та шляхи його вирішення в Україні цікавили М. Сціборського ще зі студентських літ. Закінчуючи економічно-кооперативний факультет (економічний підвідділ) Української господарської академії (УГА) в Подєбрадах, він пише дипломну роботу на тему «Аграрна політика українського націоналізму».

Майбутній інженер-економіст зазначав, що інтересам держави відповідає розвиток інтенсивного селянського господарства. Український націоналізм змагає до встановлення трудового селянського господарства, побудованого на засадах обмеженої щодо права купівлі й продажу земельної власності. Аграрна політика має бути спрямована на підвищення земельних норм до рівня міцного середнього трудового селянського господарства. Держава мусить стати на шлях всебічної підтримки трудового селянського господарства. Важливого значення надавалося розвитку сільськогосподарської кооперації, надання селянам вигідних кредитів, налагодження агрокультурної та агроосвітньої справи тощо [11]. Позитивний відгук на цю дипломну роботу дав відомий економіст і соціолог (за Директорії – міністр внутрішніх справ) Олександр Мицюк [12].

Ще під час навчання в УГА М. Сціборський став одним з ініціаторів створення у Празі в листопаді 1925 року Легії Українських Націоналістів (ЛУН). Подєбрадський осередок ЛУН був натхненником діяльності цієї організації. За участю М. Сціборського в Легії на високому рівні було поставлено ідейно-пропагандивну роботу.

У Політичній платформі ЛУН, яка ставила своїм завданням цілковите визволення українського народу, один із розділів присвячено аграрній політиці. Зазначено, що земельне питання мусить бути полагодожене в інтересах дрібного та середнього господарства за принципом приватної власності. Наголошено на необхідності інтенсифікації сільського господарства та сільськогосподарської промисловості [13].

ЛУН під керівництвом М. Сціборського взяла безпосередню участь у підготовці та проведенні Конгресу українських націоналістів, що проходив з 28 січня по 3 лютого 1929 року у Відні. М. Сціборського було обрано до Проводу Українських Націоналістів на чолі з полковником Євгеном Коновальцем.

Головні ідейні засади націоналістичного світогляду були окреслені на сторінках націоналістичних видань «Національна Думка», «Державна Нація», «Самостійна Думка» і особливо журналу «Розбудова Нації». Саме у цих часописах М. Сціборський опублікував більшість своїх публіцистичних творів. У 1933 році побачило світ окреме видання «Розбудови Нації» – праця М. Сціборського «ОУН і селянство» [8].

Розмірковуючи над тогочасним становищем селянства в Україні, автор підкреслює, що воно особливо гостро відчуває гніт окупантів. Населення східних земель потерпає від більшовиків, які обіцяли мир, свободу, вільну працю, а довели селян до злиднів та смертельного голоду. Це й не дивно, адже комуністи не приховують, що для запровадження пролетарського суспільного устрою їм конче треба зламати спротив «контрреволюційного» селянства. Поділивши селян на куркулів, підкуркульників, середняків та незаможників, комуністи сіють ворожнечу, розбиваючи не лише громади, а й родини. Ця руйнівна робота відбувається в умовах жахливого терору. Найсвідоміших і непримирених розстрілюють, сотні тисяч родин висилають до Сибіру.

Велике лихо – примусова колективізація. Плата за каторжну працю в колгоспах така мала, що не вистачає на прожиття. Ще скрутніше доводиться селянам у комунах, де їх переслідують навіть за те, що господиня спече на свято паляницю. М. Сціборський називає колективізацію новітнім кріпацтвом, співчуває селянству, яке «перебуваючи в неволі, злиднях і голоді, змушене своїм кровним добром годувати ненажерливого, смертельного ворога – зголоднілу, дику орду московську» [8, с. 10].

Населення західних земель під польською окупацією теж зазнає утисків, незважаючи на те, що законом передбачено однакові закони для всіх громадян держави. Насправді цей закон безкарно може порушити найдрібніший польський урядник. Окупаційний режим гальмує розвиток української культури, науки, освіти. М. Сціборський зазначає, що, не рахуючись з потребами українського населення, величезні обшири нашої землі Польща віддає військовим, які боролися проти українського народу. Шляхом масової колонізації нашого краю окупанти вирішують проблему «голоду на землю» селян корінної Польщі, а також збільшують відсоток польського населення на західних землях, що їм вигідно з політичних міркувань.

Не забуває М. Сціборський про селянство й інших українських земель, яке перебуває не в ліпших умовах під пануванням різних держав. Який же вихід з такого становища? Як здобути волю й землю? Нема такого народу у світі, який би не боронив своїх прав, і тому «свободу і землю, а тим самим і добробут нашого народу дасться здобути і закріпити лише шляхом впертої, непримиримої і організованої революційної боротьби його супроти всіх окупантів нашої Батьківщини... цю свободу і землю в стані буде охоронити і забезпечити лише сильна, ні від кого незалежна, Самостійна і Соборна Держава Українська, виборена шляхом революції нашого народу» [8, с. 16–17].

Зокрема М. Сціборський виклав вказівки-заповіді, які ОУН подає селянству, щоб вибороти волю й землю. По перше, селянство повинно усвідомити свою власну силу; по-друге – відчувати гордість за свою приналежність до українського народу, навчитись любити Батьківщину й ненавидіти її ворогів; по-третє, селянству треба активізуватися і, нарешті, селянство зобов'язане брати участь у революційній боротьбі [8, с. 26–28].

Спротив окупаційним владам, на думку М. Сціборського, має виявлятися у боротьбі з хлібними та іншими заготівлями, саботажі в колгоспах та радгоспах, невиконанні розпоряджень окупаційних властей, масовою несплатою податків окупантам, страйках, відмові купувати промислові вироби, виготовлені у державах-монополіях тощо. Робити все можливе, що послаблює ворожі сили – на такі шляхи і засоби здобуття волі та землі вказує селянам ОУН [8, с. 29].

Вважалося доцільним створення Всеукраїнського Селянського Союзу, до якого входили б обрані представники селянства. Через них селянам забезпечувалася участь в управлінні державою [8, с. 43].

В останньому розділі праці «ОУН і селянство» М. Сціборський окреслює засади націоналістичної аграрної політики, а в книзі «Земельне питання» деталізує кожну із них [9].

Отже, при відповідній аграрній політиці трудові господарства сприяли б загальному виробничому прогресові більшою мірою, ніж капіталістично-поміщицьке

землеволодіння. Інтересам української держави та її економічної розбудови відповідав би розвиток інтенсивного трудового селянського господарства [9, с. 31].

Оскільки аграрна революція була неминучою реакцією селянства на його важке становище, йшла мова про закріплення здобутків революції. В майбутньому доцільними вважалися лише певні корективи, зокрема планомірний і раціональний перерозподіл землі між трудовими селянськими господарствами з метою підвищення їх продуктивності [9, с. 36].

Український націоналізм орієнтував на приватну, але регульовану в праві купівлі й продажу земельну власність. Йшлося про те, щоб не допустити до нового надмірного нагромадження землі в руках окремих власників понад встановлену для певного сільськогосподарського регіону норму чи до її надмірного роздрібнення.

Пам'ятаючи про можливий спротив капіталістів-землевласників, в тому числі й колишніх, націоналістична влада все ж не допускала викупу експропрійованих у час революції поміщицько-капіталістичних посіlostей. Ні для кого не мав бути порушений загальний принцип безвикупної експропріації великого капіталістичного землеволодіння [9, с. 56].

Заходами щодо землевлаштування передбачалося спрямувати не на зниження норм землеволодіння, а на підвищення їх до рівня середнього трудового селянського господарства. Зважаючи на те, що більшовицька колективізація знищила здорове кооперування села, націоналістична аграрна політика мала б відродити його повною мірою. Техніку ліквідації колгоспів (деколективізацію) планувалося проводити в певній послідовності, враховуючи специфічні умови й обставини на місцях і реалізувати паралельно з відновленням та зміцненням індивідуальних господарств [9, с. 94].

Згадуючи про досвід передових країн, М. Сціборський наголошував на важливій ролі кооперації в сільському господарстві. Він вважав, що держава, залишаючи селянству потрібну свободу самодіяльності, а водночас спрямовуючи її конструктивним шляхом, мусить активно спричинитися до розбудови кооперативного руху й скріплення центрального та місцевого організаційного зв'язку між його окремими галузями. Окремо визначена проблема сільськогосподарського кредиту, що в умовах окупації в Україні не знаходила належного вирішення. Національній владі треба було подбати про організацію центральних і місцевих банків, діяльність яких держава координувала б з працею кредитової кооперації, щоб забезпечити сільське господарство доступним кредитом. Уваги потребував і розвиток агрокультури села.

Так, держава мала б підтримати середнє трудове селянське господарство шляхом розвитку кооперації, належної організації агрокультурної справи та захисту його майна і результатів праці [9, с. 99–102].

Для повноти уявлення про аграрне питання України М. Сціборський у своїй праці подає цифрові дані про стан основних ресурсів сільського господарства. Автор переконливо показує, який фатальний вплив мала на сільське господарство советської України сталінська колективізація. Сумно закінчилася і більшовицька «механізація» сільського господарства. Владі не вдалося ні збільшити засівну площу, ні підвищити врожайність [9, с. 105].

Дані, які наводить М. Сціборський у книзі «Земельне питання», свідчать, що після двадцяти років «переможного соціалістичного будівництва», офірувавши величезну кількість людських жертв, советська влада спромоглася фактично на один «здобуток»: утримати нею ж зруйноване сільське господарство приблизно на тому рівні, що був до першої світової війни. Мовою цифр автор перекоонує також у тому, що сільське господарство України має великі можливості для розвитку і «свій повний продукційний ефект воно виявить тільки після звільнення України від окупацій» [9, с. 107].

Ще кропіткішу роботу виконав М. Сціборський, аби на підставі багатого фактичного й цифрового матеріалу довести, що за своїми господарськими ресурсами і виробничими можливостями Україна належить до найбагатших і економічно найпотужніших країн світу. У праці «Україна в цифрах» він подає статистичний огляд території, населення й народного господарства.

Розглядаючи сільське господарство як одну з найголовніших галузей національної економіки України, М. Сціборський наводить порівняльні дані про місце України серед інших країн світу в різних галузях сільського господарства. Якщо за виробництвом пшениці, жита, ячменю, цукрових буряків, льону, коноплі, картоплі Україні у середині 1930-х років вдавалося утримувати другу-третю позицію у світі, то зруйноване більшовицькою колективізацією тваринництво опустилося на п'яте місце й нижче. Це при тому, що перед першою світовою війною Україна посідала одне з перших місць в Європі за кількістю худоби. М. Сціборський підкреслює, що «в нормальних умовах розвитку свого тваринництва Україна зможе зайняти у світі далеко важніше місце» [10, с. 33].

Порівнюючи забезпечення лісовими ресурсами України та інших країн, М. Сціборський доходить висновку, що забезпеченість лісовими площами уможливило ведення раціональної лісової господарки, що може не тільки задовольняти внутрішні потреби країни, але й давати високоякісний предмет експорту. Не залишається поза увагою й можливість створення на українських землях курортів світового значення, центрів туризму та готельної індустрії [10, с. 35].

Завершуючи статистичну студію, М. Сціборський спростовує хибний погляд, ніби сама господарська структура України зумовлює переважно аграрний характер її економіки. Він стверджує, що Україна має всі дані, щоб стати високоіндустріальною країною, в якій сільськогосподарський сектор економіки займав би тільки властиве йому місце [10, с. 41].

Так, праці М. Сціборського, присвячені проблемам аграрної політики, орієнтують на раціональне використання економічного потенціалу України, гармонійний розвиток усіх галузей народного господарства. Наголошуючи на соціальному конструктивізмі націоналістичної аграрної політики, М. Сціборський підкреслює, що її завданням є охорона інтересів селянства, сприяння його розвитку. Аграрна політика, ведена в інтересах селянства, відповідатиме інтересам цілої нації.

У нинішніх умовах розбудови держави, коли надзвичайно актуальною є проблема відродження й зміцнення українського села, доцільно заново переглянути основні засади націоналістичної аграрної політики, адже її творці керувалися прагненням досягти найвищого рівня державно-політичної та економічної потужності нації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Артюшенко Ю.* Легія Українських Націоналістів / Ю.Артюшенко // Євген Коновалець та його доба. – Мюнхен, 1974. – С. 382–390.
2. *Бондаренко К.* Діяльність Організації українських націоналістів напередодні і під час Другої світової війни (1938–1945): політичний та військовий аспект : автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд.. іст наук: 20.02.22 / ун-т «Львів. політехніка». – Л., 1997. – 17 с.
3. *Книш З.* При джерелах українського організованого націоналізму / З. Книш. – Торонто, 1970. – 185 с.
4. *Коваль Р.* Микола Сціборський // Багряні жнива Української революції / Р. Коваль. – К., 2006. – С. 300–306.
5. *Мартинець В.* Ідеологія організованого й т. зв. волевого націоналізму / В. Мартинець. – Вінніпег, 1954. – 200 с.
6. *Мандрик М.* Український націоналізм: становлення в міжвоєнну добу / М. Мандрик. – К., 2006. – 392 с.
7. *Мірчук П.* Нарис історії Організації Українських Націоналістів / П. Мірчук. – Мюнхен, 1968. – Т.1:1920–1939. – 636 с.
8. *М. Сціборський.* ОУН і селянство. – Прага, 1933. – 43 с.
9. *Сціборський М.* Земельне питання / М. Сціборський. – Париж, 1939. – 109 с.
10. *М. Сціборський.* Україна в цифрах. – Саскатун, 1940. – 43 с.
11. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (ЦДАВОУ). – Ф.3795. – Оп. 1. – Спр. 2002. Арк. 51.
12. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (ЦДАВОУ). – Ф. 4465. – Оп. 1. – Спр. 21. – Арк. 53.
13. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (ЦДАВОУ). – Ф. 4465. Оп. 1. – Спр. 21. – Арк. 1.
14. *Червак Б.* Державницький чин Миколи Сціборського / Б. Червак. – К., 1996. – 48 с.

Стаття надійшла до редколегії 14.11.2010

Прийнята до друку 31.01.2011

**MYKOLA STSIBORSKYJ:
AGRARIAN POLICY OF UKRAINIAN NATIONALISM**

Oksana LOZOVA

*S. Z. Gzytskyj National University of Veterinary medicine and Biotechnologies of Lviv,
50, Pekarska Str., Lviv, Ukraine, 79010,
tel. (032) 239-26-29,
e-mail: oksana-lozova@yandex.ru*

M. Stsiborskyj's works are analysed with the problem of agrarian policy of Ukrainian nationalism. It was payed attention on the discharge of ground question, rational using of economical potential of Ukraine, harmony development of all fields of national economy.

Key words: agrarian police, Ukraine, nationalism, national economy, ground question.

ОСВЕЩЕНИЕ АГРАРНОЙ ПОЛИТИКИ УКРАИНСКОГО НАЦИОНАЛИЗМА В ПУБЛИЦИСТИЧЕСКИХ ПРОИЗВЕДЕНИЯХ НИКОЛАЯ СЦИБОРСКОГО

Оксана ЛОЗОВА

*Львовский национальный университет ветеринарной медицины
и биотехнологий имени С. З. Гжицкого,
ул. Пекарская, 50, Львов, Украина, 79010,
тел. (032) 239-26-29,
e-mail: oksana-lozova@yandex.ru*

Анализируются труды М. Сциборского по проблемам аграрной политики украинского национализма. Обращено внимание на пути решения земельного вопроса, рациональное использование экономического потенциала Украины, гармоничное развитие всех отраслей народного хозяйства.

Ключевые слова: аграрная политика, Украина, национализм, народное хозяйство, земельный вопрос.